

ből, kezdve a nyelvi szótár anyagától egészen a babonaszótárig, meséig, dalokig, dallamokig. A kutatás során a kutatandó területeket az érdeklődés és előképzettség szerint osztottuk föl s reményünk van arra, hogy az Egyetem más intézetei is — mint pl. az Embertani, Közegészségügyi Intézetek — bekapcsolódnak munkánkba. Természetesen az eddigi munka eredményeit — itt különösen a Földrajzi Intézet munkásságára gondolunk — is fölhasználjuk majd. A gyűjtőmunka során egyszerre általában csak két-két kutató tartózkodik Tápén, mert nem mindig bizonyul helyesnek a sok gyűjtő kiszállása egyetlen községben: felbolydítják a falu életét s a válaszok sokszor módosulnak, eltorzulnak ebben a légkörben. Természetesen több évre tervezzük a gyűjtés és feldolgozás munkáját. Beosztásunk szerint minden kutató az év minden fordulóján, a népi ünnepkör minden periódusában több ízben tartózkodik Tápén. Ezzel nemcsak arra törekszünk, hogy például a megfelelő szokások, hiedelmek, munkamódok mindegyikét a maga idejében ismerjük meg, hanem arra is, hogy a falusi szókészlet teljességéből se veszítsünk semmit. Csak ezzel a teljes analízisre törekvő kutatási módszerrel ismerhetjük meg kijelölt községünket.

Arra itt most nem akarok kitérni, hogy miért éppen Tápét választottuk munkánk tárgyául. Mind művelődésileg, mind etnikai szerkezetében, mind gazdasági helyzetében (a Szegedtől való gazdasági függés s egyben nagy etnikai, művelődési önállóság), mind pedig településének sajátosságában olyan község Tápé, hogy a legkülönbözőbb kutatásokra jó alkalmat nyújt. Az eddigi tapogatózásokból máris kiderült, hogy ebben a faluban a gyermekjátékoktól kezdve a hiedelmekig minden-minden szokatlan bőségben található. Így gyűjtőink már az első úton vagy hat kitűnő mesélőre akadtak. Az elkövetkező években a szegedi néprajzi szeminárium kutató munkája egyik középponti feladatának ezt a tápai néprajzi munkát tekinti. E beszámoló éppen csak ennek a fogadásnak s feladatvállalásnak bejelentését célozta.

ORTUTAY GYULA

Mit tudunk Tápéről?

Nem áll nehéz feladat előtt az, akinek az eddigi tápéi kutatásokról kell beszámolni. Ami ezen a téren történt, édes-kevés. Mindössze egy doktori disszertáció jelent meg róla könyv gyanánt, amely a szegedi egyetem Magyar Földrajzi Intézetében készült. Ezenkívül még egy pár igen vegyes tárgykörben mozgó tanulmány és több semmi. A kutató, aki gyűjteni indul, szinte érintetlen területen érezheti magát.

Ennek oka talán éppen Szeged közelsége, ami mindig beárnyékolta a kis tiszaparti falut. Az ember, akinek ilyen kérdésekkel való foglalkozásra támadt kedve, bőséges anyagot talált magában Szegeden is. A faluért sem kellett olyan messze menni, akár Felső-, akár Alsóvárosban megtalálhatta. Még az Alföld nagy kutatóját, Kálmány Lajost is Szegeden kívül csak a Délvidék felé vonzotta

foglalkozása folytán kialakult érdeklődése s Tápén nem is gyűjtött. Tápét néprajzi hagyományanyag szempontjából teljesen egynek vették Szegeddel, bár ez a felfogás olyan önmagábahúzó, elzárkózó társadalommal szemben, mint Tápé népe, teljesen alaptalan. Bálint Sándor korán felismerte a község izolált jellegét, zárt, hagyományörző s a másféle történelmi sors különbözőségében a sok szegedi hasonlóság mellett is eltérő arcú népét. Az ő vallási karakterre, szokásokra, hagyományra, hitvilágra vonatkozó értékes kutatásaihoz bőséges anyagot talált, különösen a népköltészet körében.

Tomori Violának van egy rövid dolgozata, (*Tiszaparti falu lélektana*. Buvár 1936. II. évf. 9—10. l.), mely a tápéi néplélek jellemző vonásairól nyújt értékes megfigyeléseket. Nem annyira rendszeres s a néprajzi anyag ismeretében alaposan feltárt adatokat, hanem inkább a község életének és a népnek ismeretében ösztönyszerűen sejtett, általános lelki vonásokat ad. Jó érzékkel jelzi a falu zárt közösségi életében kifejlődött tápai ember konzervativizmusát, s a város vonzásában sem gyengült hagyományörző erejét. Szerencsésen mutat rá ezek történelmi okaira is. Persze kétlapos dolgozat a kérdésnek csak igen nagyolt ismertetése lehet, de nem is csoda, hisz aki ennél mélyebbre akar hatolni, annak ismernie kell a nép szokásaiban, költészetében, kultikus hagyományaiban, babonáiban, vallásában és egész szellemi világában megnyilatkozó lelkét. Ezt azonban megelőzőleg aprólékos kutatómunkával össze kell gyűjteni.

Nagy terület kínálkozik a kutatásra egyrészt a tápéi néplélek időtlen adottságainak, meghatározó jellegének, másrészt történelmi kialakulásának felderítésében. Az erős hagyományörző tulajdonság reményt nyújt arra, hogy az előbukkanó folklorisztikai adatok még az ősi hitvilágra (kereszténység előttire) is rámutatnak s feltáruznak majd a kereszténységben eltöltött évszázadoknak is egyes kultúrtegei.

Hogy anyag bőségesen van, bizonyos. Jóérezkű gyűjtő egynapi tápéi tartózkodása alatt is megsejti, hogy itt a szellemi néprajz minden területén igen gazdag kincset talál.

Az ősi dallamvilág például teljes egészében felgyűjtetlen s bármennyire zavarta is meg a városból beszüremlett műdal és álmagyar zene, még mindig él. Igen bő termés az, ami itt lejegyzésre vár. A tápéi nép szereti a dalt, tanulására igen fogékony, más vidékről katonák által hozott nóta szinte pár hét alatt tűzként járja át a falut. It is nemcsak a legértékesebb adatok feltárására van szükség, hanem az összes stílusrétegek összegyűjtésére, sőt hogy teljes munkát végezzünk a siratók, népelemek, kéregetők s egyéb lírai hagyományok összeszedésére is. Az ilyen egyetemes kutatás ugyanis nemcsak önmagáért, a dalokért értékes, hanem fényt derít a néplélek kultúraalkotó tevékenységére, erejére is, s bepillantást enged a „társaslelki“ élet sok területére.

A népköltészet másik ágából, az epikus hagyományokból sem áll eddig közlés rendelkezésünkre. Pedig megindult mesegyűjtésünk máris bőséges népmeseanyagot talált. Valószínűleg más epikai fajok, mondák, legendák, köszöntők is bőségben lesznek találhatóak. Ugyanez áll a drámai hagyományokra is. Pünkösödlest, gergelye-

lést, aprószentekelést ismerik a drámai felépítésű versek igen sok változatával. A regélés szót magát viszont nem is értik.

A népszokásokról csupán egyetlen eddig megjelent cikket ismerünk. (Fekete Béla: *Komafogás Tápén*. Népünk és Nyelvünk, VIII. évf. 1936. 5. füzet). A házassági szokások egy érdekes csoportját ismerteti. Itt is azonban a születés-házasság-halál köré csoportosuló, tehát az egész emberi életet — a születés előtti fogantatástól, a halál utáni életbe vetett hitet is — bemutató teljes gyűjtésre van szükségünk.

Szükség van ugyanígy az év összes vallásos és profán szokásainak, hogyamányainak felgyűjtésére. Mindezekből csupán néhány közlés jelent meg a Népünk és Nyelvünk első évfolyamaiban. Pár népmese, babona és sírfelirat az, ami eddig birtokunkba van. Elenyésző cseppek a tengerben.

A tárgyi néprajz területén sem állunk jobban. A foglalkozások szakszerű néprajzi leírása úgyszólván teljesen hiányzik. Csupán az annyira jellemző gyékényszövéstről jelent meg két kisebb tanulmány. (Irmédy Molnár László: *Tápé község háziipara*. N. Ny. 1933. 10—12. füzet. Horváth J.: *A tápéi gyékényszövés*. Néprajzi Ért. 1935. évf.). Ezek eléggé kimerítően ismertetik magát a mesterséget, de feldolgozásuk modernebb szempontból kiegészítésre szorul. Tudniillik a foglalkozáshoz fűződő teljes szokásanyagot, annak történeti változásait, fejlődését és a mai népeletre irányuló szerepét is ismertetni kellene.

De nem tudunk jóformán semmit az ősi viseletről. Maradványai se feljegyezve, se összegyűjtve nincsenek s a foglalkozásbeli változások adottságai sincsenek felkutatva. Ugyanígy a régi gazdálkodás formáiról, eszközeiről, a régi gazdasági életéről, lakás-táplálkozásról sem sokat tudunk.

Nem ismerjük a község településtörténeti változásait, okait, módjait. A népesség változásáról is csupán vészeremény történeti anyag áll birtokunkban, jóformán csak annyi, amit Reizner város-története, (Reizner János, *Szeged története*. I.—IV. k.) és Zsilinszky vármegye-monográfiája közöl. (Zsilinszky M.: *Csongrád vm. története*. I.—III. k.) Reizner pozitívista szellemű története természetesen csak a Szegeddel kapcsolatos eseményeket, főképpen a városnak Tápé birtokáért folytatott harcát ismerteti. Zsilinszky sem sokkal többet, legfeljebb a nép összetételére vonatkozó néhány fontosabb okleveles emléket közöl. Szükség lenne olyan történeti monográfiára, melyből a teljes okleveles anyag birtokában fény derüljön a község egész történetére, Szegeddel való kapcsolata mellett, autochton életére. Ennek a kutatásnak elvégzése azért is fontos, mert a ma élő öreg emberek ajkáról a község egész XIX. századeleji élete jól, behatóbb és szorgalmas munkával többé-kevésbé a XVIII. sz. második fele is rekonstruálható.

Nyelvi közlés is alig áll birtokunkban. A nyelvjárás maga teljesen megegyezik a szegedivel fonetikailag, de a különböző életmód eltérő nyelvi sajátosságokat is hozhatott létre, főleg ami a szókincset, szólásokat, kifejezésbeli sajátosságokat illeti.

Szociológiai kérdéseket kutatott már a községben Kogutowicz Károly, aki főleg az elterjedt endogámia hatásaival, a nép biológiai

életerejével és a földrajzi sajtóságoknak ezekre tett hatásával foglalkozott. Értékes megfigyeléseit eddig még nem adta közre. Az ő ösztönzésére és szemináriumában készült Tápéről a már említett disszertáció (Kistétényi Walther Zoltán: *Tápé*. Szeged, 1938. 84. l.), mely összefoglalja a Tápéről eddig megjelent irodalmat és monográfiakusan ismerteti a falu természeti viszonyait, népesedési kérdéseit, anyagi és szellemi kultúráját, a faluközösség életét és gazdasági viszonyait. Természetesen mindezt csak igen futólag. Értékes adatokat benne csupán földrajzi vonatkozásban találunk. Jól használhatók statisztikai összeállításai is.

Ha még megemlítjük a tápéi Árpádkori templommal foglalkozó irodalmat (Arch. Értesítő IV. 1870:306. l.; 1887:349. l. Szegedi Hiradó 1870. Czike G.: *Adalékok a tápai templom történetéhez*. 1935.) és Szőke Mihálynak kéziratot munkáját — melyben Szeged főkegyúri jogait mutatja ki a tápai r. kat. egyháznál — be is fejeztük a Tápéval foglalkozó irodalom felsorolását.

KISS SÁNDOR

Tejipari tanfolyamok tartása. A szegedi M. kir. Mezőgazdasági Vegykísérleti és Paprikakísérleti Állomás felterjesztésére a M. kir. Földművelésügyi Miniszter Úr a 222.996/X.—2.—1942. számú rendeletével megengedte, hogy kizárólag a visszatért Délvidéken lakhellyel bírók részére az adai M. kir. Téli Gazdasági Iskola kistejgyűjtő és fölözömesteri tanfolyamokat tarthasson. Aki e tanfolyamokat sikerrel elvégzi felelős üzemvezető lehet kis tejgyűjtő és fölöző tejüzemeknél. Tanfolyam csak az esetben tartható, ha egy-egy tanfolyamra legalább 25 jelentkező részvétele biztosítva van. A tanfolyamok hallgatói megfelelő ellenszolgáltatás mellett a szakiskolában ellátást kapnak. A Földművelésügyi Miniszter Úr ezen rendelkezésével elő akarja segíteni a visszafoglalt Délvidék tejjgazdaságát és tejiparát, másrészt szakképesítéshez juttat olyan délvidéki lakosokat, akik kenyerüket tejjgazdasági és tejipari munkával szeretnék megszerezni. A rendelkezés folytán valószínű, hogy a Délvidék tejjgazdasága és tejipara az egyesek és az ország érdekében fellendül.